

3569

1897

8082

460

XVI, 2

91549-93
2-15

Հ. ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒՆԶ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՄՏԱՅ ՅԱՐՄԱՐ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՎԱՏԱՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1897

891.995
2-17

5306

6082

ՆՈՒԷՐ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒՆՁ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՄՏԱՑ ՅԱՐՄԱՐ

2004

891.995

2-17

Հ. ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

~~891.542-93~~

~~2-15~~ 5

ՆՈՒԷՐ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒՆՁ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՈՏԱՆՔԻՆԵՐԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՄՏԱՆՔԱՐԱՆ

1002
646
691

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1897

Յորդորներով ազգային մանկավարժական նոշիրական գործոյն զբաղող մտերիմ անձե՛ մը, տարեշն ուէ ի Բագմալիայի տպագրոշի սխաժ ոտանաշորները փոշնջ մի կազմէրո՛վ կը նոշիրէնք հայ մանկոշոյն : Փոշնջս քաղոշաժ է ըստ մեժի մասին էշրոպական հաւքաշաշոր հեղինակաց գորժերէ, բոշորո՛վին ազատ բարգմաշնոշքեամք՝ հայ աշորժակաց յարմարցընէշոշ նպատաշիւշ :

Սիրաշիր ընդոշնէշոշիշն մը փոշքաշան մանկոշքեան կողմանէ՛ պիտի իրաշտոշսէ գմեգ էրկրորդ ֓ոշնջ մ՛աշ հիշուէշոշ, աշէրի գոյնգգոյն և աշէրի աշնոշշահոտ, որո՛վ հաւմարիւնք և մեր ազնիշ բարեկամիւն փաշիւքաշնաց և վաշտաշկոց գորժակից ըլլաշ :

ՆՈՒԷՐ ՄԱՆԿԱՆՑ

Ն Ա Ր Ի Ն Ջ Ը

Ե թիւ տարուան մի տըղու
Ըսաւ մի ծեր դասատու.

Աստուած ո՛ր է,

Շուտ ինձ ըսէ,

Կու տամ քեզի մըրցանակ

Նարինջ մ'անուշ կըլտրակ:

— Աստուած ո՛ր է,

Դուն ինձ ըսէ,

Ես քեզ երկուք, ըսաւ, տամ,

Երկուքն ալ կըր քաղցրահամ:

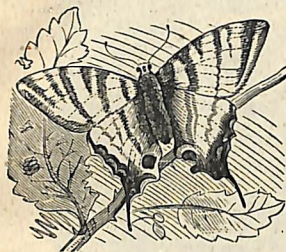

Վ Ա Ր Դ Ի Ն Փ Ո Ի Շ Ը

Ինչո՞ւ, հայրեկ,
Կ'ըսէր Խաչիկ
Վարդըն քընքուշ
Խիստ ունի փուշ:

— Ոչ վարդ միայն
Այլ ամէն բան
Է երկնից տակ
Փըշտտ, սրդեակ:

Երկինքն հոն վեր
Բուսած վարդեր
Չունին բիծ, փուշ,
Են միշտ քընքուշ:

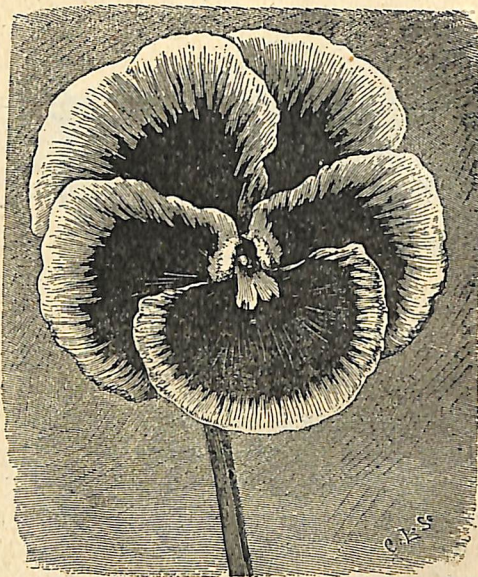
Թ Ի Թ Ե Ռ Ն Ի Կ Ե Ի Մ Ե Ղ Ո Ի

Եթէ աղէկ օդ ընէ
Մի փոփոխամիտ կ'ըսէր Թիթեռնիկ,
Աղէկ եթէ օդ ընէ,
Կ'երթամ զուարճանալ ի մէջ դաշտերուն:
— Ես, ըսաւ անոր իմաստուն մեղուն,
Յառաջ տանելու կ'երթամ իմ գործիկ,
Եթէ աղէկ օդ ընէ:

Ա Ն Շ Ա Ր Ժ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ինչո՞ւ համար ջուրն այս ճահճին
Է դարչահոտ,
Կ'ըսէր Մարկոս վարժապետին
Եւ է աղտոտ:

— Որովհետեւ քնոյ մէջ է միշտ.
Եղիւ արթուն,
Որ չի նմանիս անշարժ ճահճիդ
Մեռած ջրերուն:

Մ Ա Ն Ո Ւ Շ Ա Կ

Անտառին մէջ մանուշակ
 Ձրգեր էր հոտ մ'անուշակ.
 « Մայրիկ, ըսաւ մի մանկիկ
 Կ'երթամ գտնել զայն ծաղիկ »:

Երկար փնտռեց բայց ի զուր,
 Ո՛ւր ծաղիկ, կար միայն բոյր:
 « Պարկեշտութիւնն ըսաւ մայրն
 Է ամբշկոտ և խոնարհ »:

Եղեր դու ալ, ո՛վ սրգեակ,
 Մի պարկեշտիկ մանուշակ,
 Վարքիդ անուշ բոյրն ըզքեզ
 Մասնէ համեստ ծաղկիդ պէս »:

Մ Ա Յ Ր Ե Ի Ո Ր Դ Ե Ա Կ

Որդին

Ըսէ ինձի, սիրելի մայր,
 Երբ ես չէի ծընած ո՞վ կար:

Մայրն

Թէ ես կայե՛ր կասկած չի կայ,
 Վասըն՛ զի ես ըզքեզ ծընայ:

Որդին

Քեզմէ առաջ ո՞վ կար մայրիկ:

Մայրն

Իմին մայրեկ, իմին հայրեկ:

Որդին

Իսկ անոնցմէ առաջ ո՞վ կար:

Մայրն

Կար մօրըս մայր և հօրըս հայր.

Եւ այսպէս միշտ ելնեցով վեր

Վեր վեր հեռուն

Որդին

Բայց մինչև երբ:

Մայրն

Մինչև հասնինք այն կէտ ուր մէկ

Միայն մարդ կար յաշխարհի:

Որդին

Մէկ.

Ի՞նչպէս.

Մայրն

Այ՛

Որդին

Անկէ առաջ:

Մայրն

Կար մեծ մ'այնպէս անկէ առաջ

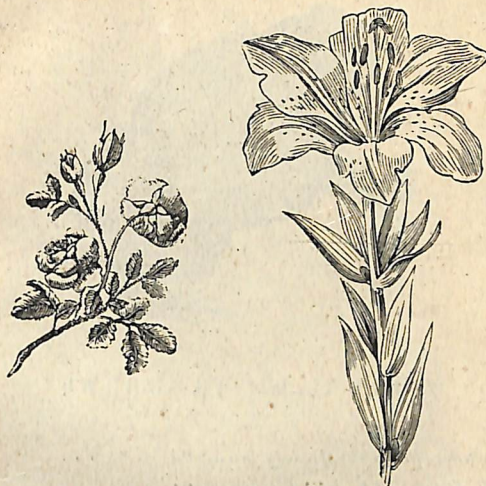
Որ չունի մէկն իրմէ առաջ:

Որդին

Եւ այդ մէկն ի՞նչ անուն ունի:

Մայրն

Որդեակ, այդ մէկն Աստուած կոչուի:

Մ Ա Ն Կ Ի Կ Ե Ի Ծ Ա Ղ Կ Ո Ւ Ն Ք

Ո՞ր ձեռք ըզձեզ շուշան, վարդ
Գըծեց և ձեզ տըւաւ գոյն,
Կ'ըսէր մանկիկ մի զըւարթ:

— Այն որ զըրաւ սանձ ծովուն:
Բայց կը խամրինք մենք իսկոյն
Թեթե շընչով մ'արևուն:

Գու ևս անուշ կը բուրես
Մեզ պէս մանուկ գեղեցիկ,
Այլ պիտ' խամրիս մեզի պէս:

Իսկ որ զծաղկունս և ըզբնաւ
Գըծեց՝ նա չէ վաղանցիկ,
Այն գեղ խամրել չունի բնաւ:

ԴՕԴՕՇ* ԵՒ ԿԱՅԾՈՌԻԻԿ

Կանաչ խոտին վրայ նըստեր
Մի կայծուռիկ կը փալփըլէր.
Այնչափ համեստ՝ որ չէր զիտեր
Թէ իւր չորս կողմ՝ լոյս էր ծագեր:

Ծակէն դօղօշ մ'ելաւ աղտոտ
Բոլորովին կանաչ կեղտոտ,
Եւ իւր լորձուները դարչահոտ
Թըքաւ նորա վրայ՝ նախանձոտ:

« Ո՛հ, Տէր Աստուած, ի՞նչ եմ ըրեր
Քեզ որ այսչափ ես բարկացեր »,
Կ'ըսէր որդիկն այն շըւարեր:
— Ինչո՞ւ չորս կողմ՝ լոյս ես սըփուեր:

* Թումաւոր, կամաչ գորտ:

ՕՁԸ

Օձ մը զընաց գանգատելու սատանին
« Ի՞նչ ահեղ ես, ըսաւ անոր սատանայ »:
— Ձեռքէս եկած չարը կ'ընեմ, տէր արքայ:
— Ուրեմն ի՞նչ բան քեզ պակսի, չէս երջանիկ:
— Ո՛հ, կը բժըշկէն իմ խածուածներ,
Կը տաղեն իմ բացած վէրքեր,
Եւ զեղթափներ կ'ոչընչացնեն իմ գառնութիւն:
Ինչո՞ւ չուներիմ, ո՛հ, անդարման՝ մահացու թոյն:
— Ի՞նչ տեսակ օձ կ'ուզես ըլլալ:

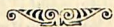
— Զըրպարտութիւն:

Ը Լ Լ Ա Լ Ե Ի Ե Ր Ե Ի Ա Լ

Վըրան ելլելով Եղուարդ աթուհին՝
 Կ'ըսէր. « Հայրիկ, տես .
 Ո՛րչափ մեծ եմ ես :
 Ըսաւ հայրն իրեն՝ երբ իջաւ գետին .
 « Կ'երեւայիր մեծ ,
 Այո՛, բայց փոքր ես .
 Պէտք է ըլլալ՝
 Ոչ երեւալ :
 Ապագային մէջ նայէ չի մոռնաս ,
 Մի՛ զքեզ մեծցըներ , մեծցիւր թէ կըրնաս » :

Մ Ի՛ Կ Ա Ր Դ Ա Ր Լ Ր Ա Գ Ի Ր Դ

Հայր, մի՛ կարդար լըրագիւրդ, հետքս խաղա :
 — Ոչ, ժամանակ չունիմ : — Ո՛հ, հայր կ'աղաչեմ ,
 Հետըդ խաղալ շատ կը սիրեմ :
 — Հետքս եկուր լրագիւր կարդա :
 — Ո՛հ, չեմ կըրնար , կը ձանձրանամ :
 — Կը տեսնեն արդ, փոքրիկ Ռուբէն ,
 Որ մենք ունինք մեր խաղեր , դուք ձերիններ ,
 Կըրնայ զբաղել մարդ ինքնիրեն ,
 Բայց պէտք չէ բնաւ երբէք նեղել զուրիշներ :

Մ Ա Յ Ր Ե Ի Մ Ա Ն Կ Ի Կ

Նայէ մայրիկ, գեղեցիկ վարդն
 Ի՞նչ է եղեր .
 Կարմրուկ թերթեր
 Գեղներ թումեր
 Գետին թափեր :

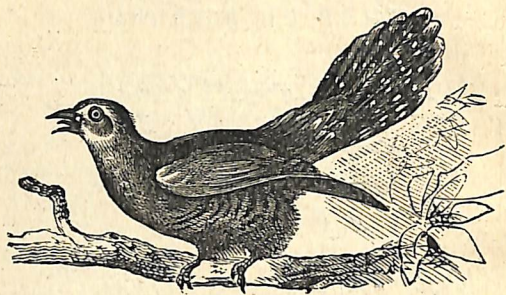
Նայէ՛ մայրիկ, ճերմակ շուշանն
 Ի՞նչ է եղեր .
 Արծաթ թերթեր
 Գոյնը նետեր
 Գետին թափեր :

Ի Գ Գ Գ

— Գիտցիւր որդեակ, կարմիր ճերմակ
 Վարդ և շուշան
 Ամէն գարնան
 Նոյն և նըման
 Կենդանանան :

Բայց քու կենաց շուշան և վարդ
 ձերմակ կարմիր
 Ա՛լ չեն ծլլիւր .
 Ունիս որդեակ
 Գարուն միակ :

ԿՈՒԿՈՒ

Կ՛նւ կու, կ՛նւ կու.

Ինչո՞ւ չեն հաւնիր կուկուին երգին.
Հայրիկ, ես դայն շատ անուշ կը գըտնեմ.
Չեմ գիտեր ինչո՞ւ է մեղադրանքնին:
— Որդեակ, ահա քեզ պատճառը կ'ըսեմ.
Անոր համար իւր երգն է ձանձրալի,
Որովհետեւ միշտ իր վրայ կը խօսի:

ՎՐԱԴ ԿԸ ՄՏԱԾԷԻ

Ճիշդ, հայրիկ, վըրադ կը մըտածէի:
— Իրա՞ն:

— Այո՛, հայր:

— Տեսնենք, Սըրբուհի,

Մըտածածդ ի՞նչ էր: — Կը մըտածէի
Թէ ինձ խամսիկ* մը պիտի բերես:

— Շատ լաւ, խաբուած չես,

Ահաւասիկ քեզ:

Բայց մէ թէ վըրաս կը մըտածէիր

Այլ դու քու վըրայ.

Չուրիշը մտածողը պէտք է ինքն իր

Անձը մոռանայ:

Պ Ա Հ Ա Պ Ա Ն Հ Ր Ե Շ Տ Ա Կ

Ի՞նչ ձայն է այն՝ զոր կը լըսեմ, մայր, յաճախ
Սըրտիս խորէն, որ ինձ կ'ազդէ նաև վախ:
Կը մըրմըռայ ցած երբ խելօք չեմ կենար.
Ինձ ցաւ կու տայ, երեսս ընէ կարմիր վառ
Երբ մէկը զիս չի տեսներ,
Երբոր դուն հոն չես և ոչ իսկ քու ըստուեր.
Բայց երբ խելօք եմ, այն ձայն զիս խրախուսէ*
Եւ կ'ըսէ ցած. Այս աղէկ է:

— Այդ ձայն, որդեակ, է պահապան հրեշտակիդ:

* Պատճառաւոր պէպէք:

* Սիրտ կու տայ, կը քաջալերէ:

ԱՄԻՆ ԲԱՆ ԱՍՏՈՒԾԾ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

Աստուած ինչպէս նըկարեր է ծաղիկները.
 Ո՛ւսկից զըտեր է զոյները:
 — Մերկ տեսնելով գետիններ
 Փըպտեր է նա և ծաղիկներն են բուսերը:
 — Բայց ամէն բան նոյն մեծ Աստուածն է ստեղծեր:
 — Ամէն, որդեակ, ինչ որ ծանօթ կան բաներ,
 Հող, Զուր, օդ, հուր իրեն ձեռքէն են ելեր:
 — Եւ ըզքեզ ալ ինքն է ստեղծեր, մայր:
 — Ո՛վ, զի՞ս:
 Այո՛. ինչո՞ւ կը զարմանաս և կ'ապշիս:
 — Ո՛հ, պիտ' եղած ըլլայ իրեն շատ զըփուար
 Ստեղծել քեզի պէս մի բարի անուշ մայր:

Ո Ր Կ Ր Ա Մ Ո Ղ

Ա

Կ Տ Ա Պ Ը *

Երեք որդւոց մէջ կը բաժնէր մի պապ
 Մէկ անուշ կըտապ:
 « Կ'ուզէ՞ս դու Գըրգոր »:
 — Այո՛, պապ, մի քիչ:
 — Իսկ դու Մըկըրտիչ:
 — Այո՛, ես քիչ մը շատ կ'ուզեմ մեծ պապ »:
 Վաղելով է շտապ **
 Փոքրիկն Հըրանտ. « Ինձ, պապիկ, շատ, խիստ շատ »:
 Քիչ, շատ և խիստ շատ, մասերն երեք հատ
 Առին ուզողներ:
 Հրանտ նոր կերեր էր
 Ըսկըսաւ պառաւ. « Փորըս կը ցաւի »:
 Եւ ամբողջ այն օր անցուց մաղձոտած ***,
 Կ'ըսէին ցածէն թէ... խոցտուկ **** ունի:

* Բէթէ:
 ** Աճէլէյով:
 *** Տխուր:
 **** Սամճը:

Բ

ԱՊՈՒՐԸ

Ապուրի ատեն՝ իւր թերութիւնն էր՝
Հըրանտ միշտ հազար բիւր գանգատ կ'ընէր =

Կամ պաղ էր կամ տաք,
Կամ լի էր իր պնակ.

Կամ թէ իր կըրծկալն աղէկ դըրուած չէր,
Ոտքը կամ կոկորդէ կամ դոււխը ցաւէր.

Շատ բարձր էր կամ ցած,

Աթոռին վըրայ կամ լաւ չէր նըստած,
Կամ թէ վերջապէս ապուրն աղէկ չէր,
Կամ անօթի չէր =

Ստոյգ է որ Հըրանտ չէր սիրեր ապուր =
« Թէ կ'ուզես մեծնալ, ըսաւ դայեակն* իւր,
Պէտք է որ սիրես ինչ որ քեզ տըրուի » -
— Շատ լաւ, խօսք կու տամ, և տեսնես
պիտի

Բայց ալ մի տար ինչ ինչ որ չեմ սիրեր =

* Աղախիմ, տատա :

Գ

ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ ԲԱՆ ԶՈՒԶՈՒԻՐ

« Մայրիկ ինձի ալ քեզ մը մըսիկ տուր » :
— Գիտես թէ ս'վ որ բան կ'ուզէ չառնուր :
— Բան պիտի չուզեմ ուրեմն ասկից վերջ :
— Ի՞նչ խօթեր ես ձեռքդ աղամանին* մէջ :
— Քիչ մ'աղ պիտ'առնուամ :
— Ի՞նչ բանի համար :
— Այն մըսին համար՝ զոր տաս պիտի մայր =

Դ

ՄԱՌԱՆԸ**

Ուրիշ օր մ'ալ — էր աշնան դրեթէ վերջն
Հըրանտ դիպուածով մինակ էր տան մէջ -
« Լաւ կ'ոչունք*** մ'ըսաւ պիտի 'նեմ այսօր » :
Եւ իջնելով վար մատներուն վըրան
Գողի մը նըման մըտաւ ի մառան .
Ուր յարդին վըրայ փըռուած էր խընձոր :
Կերաւ մէկ, երկու, երեք վերջապէս
Երթանք անօթի չեմ ըսաւ այլ ևս,
Մէկը ներս չեկած դուրս ելնենք շուտով,
Բայց եկուր տես որ գոցեր էր դուռն հով :
Ձի կար բանալի ներսէն գոցուած էր,
Հըրանտ բանտին մէջ պատիժն էր դըտեր :

* Տուլլուխ :

** Քիլէր :

*** Սեղան, կերուխում :

« Մայր, հայր, աղախին », պոռայ կանչէ լայ,
 Բայց ի զուր տան մէջ և ոչ մէկը կայ :
 Ժամէ մ'աւելի մընաց բանտըւած
 Մառանին մէջ որ իր բանտն էր եղած :
 Կր դողար վախէն, թէ պաղ թէ տաք էր,
 Կերած խընձորէն փորը կը ցաւէր :
 Մութը կը կոխէր, Հըրանտ չէր տեսներ :
 Նորէն կը պոռայ, կը զարնէ դըրան,
 Հուսկ* ինչպէս որ միշտ՝ ճայնին ողբական
 Կը հասնի մայրն իւր :
 Բանայ բանտին դուռ .
 « Այ դու պըզտիկ գող
 Այս խընձորին դասն
 Ըլլայ 'ականջիդ օղ :
 Որ կրամուտութիւն՝ պըզտիկ մարդուկներ
 Կ'ընէ գողիկներ .
 Եւ գողութիւնն ալ կը տանի ի բանտ,
 Հասկըցա՞ր Հըրանտ » :

Ե

Դ Ե Ղ Ա Հ Ա Տ Ե Բ Ը **

Բայց դեռ մեր Հըրանտը չէր շըտկըւած,
 Էր մի որ կրամուտ անկուշտ ու կատղած :
 Օր մ'ալ ի՞նչ տեսնէ,
 Մայրն ըզգուշութեամբ հանելով տուփէն
 Բան մի կը կըլլէ,
 Եւ ետքը խնամով կը դընէ դարան*** :

* զերջապէս :

** չապ :

*** Տղապ :

Մտածել ըսկըսաւ Հըրանտ ինքնիրեն .

« Տարօրինակ բան .

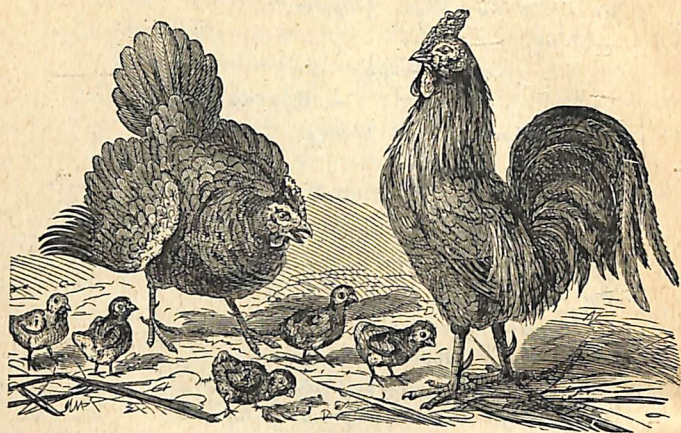
Ես մօրըս կերածը գիտնալ կ'ուզեմ,
 Հազիւ թէ ելնէ շուտ ներս կը մըտնեմ » :
 Կ'ըսէ ու կ'երթայ դարան՝ տուփ բանայ,
 Ո՛հ, ս՛հ, ի՞նչ փայլուն զընդակը արծաթեայ .
 Արդեօք ի՞նչ անուշ շաքարեղէն է,
 Կ'ըսէ երկու հատ շուտ մը կը կըլլէ :
 Խելացի՛, էին դեղահատիկներ :
 Դէպքը զինքն ուղղեց . գիտցաւ որ ամէն
 Տեսածները հոս չէ անուշեղէն .
 Եւ այն փայլուն դեղը մաքրողական,
 Մաքրեց զինքն ախտէն որ կրամուտութեան :

Ա Կ Ն Ո Յ Ը

Մարկոսին սիրտ կը նեղուէր
 Վասըն զի բան չէր գիտեր
 Եւ ոչ իսկ կարգալ :
 Օր մ'երբ մինակ էր և խընդալ չէր կըրնար
 Ըսաւ . « Երթամ, պարապ կենամ ինչ ընեմ
 Կապոյտ գըրքոյկը դըտնեմ
 Ուսկից երէկ մեր մեծ մայր
 Մի գեղեցիկ վէպ* կարդաց » :
 Ու գըտնելով խուցը բաց
 Լայն մը բացաւ շուտ
 Գըրքոյկն այն կապուտ :
 Բայց ի զուր բան չէր տեսներ,
 Շիտակ բըռնելն իսկ չէլոյէր** :
 « Ո՛հ, հասկըցայ, ինչո՞ւ համար չեմ տեսներ
 Աչքիս վըրայ զի չուներիմ

* Պատմութիւն :

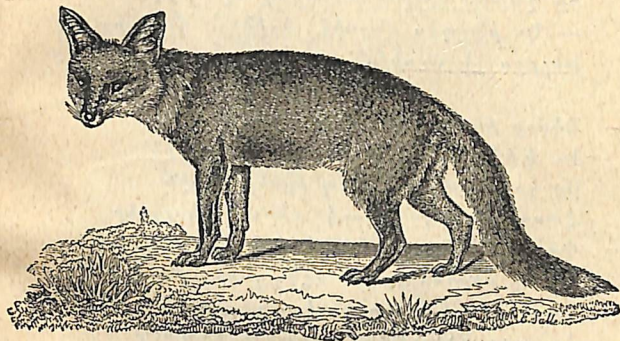
** Չէր գիտեր :

Վ Ա Ռ Ե Ա Կ Ե Ի Ա Ղ Ո Ի Է Ս

Փռքրիկ վառեակ մ'անխոհեմ
 Անհրնազանդ մօրն իրեն
 Կերթար հեռու հաւնոցէն.
 Իր մօր վրայ չէր մըտածեր,
 Բայց մայրը շատ հոգ կ'ընէր.
 «Ո՛հ, կ'ըսէր նա՝ թէ աղուէս
 Կամ թէ ուրիշ մ'իրեն պէս
 Իմ ձագուկին հանդիպի
 Պիտի մեռնի»:
 Հանդիպեցաւ արդ աղուէս.
 «Պարոն վառեակ, բարի լոյս,
 Ո՛ր բախտ զըրկեց հոս ըզքեզ,
 Ուրախ եմ զքեզ տեսնելուս:
 — Օգն աղէկ էր դուրս ելայ
 Մօրըս կամքին հակառակ,

Որչափ կ'ուզէ կըրկըռայ
 Կ'ուզէ բանտել շարունակ
 Սուա վախերով տան մէջ զիս,
 Սիրեմ քալել իմ գըլխիս:
 — Ապրի՛ս, թէ ոչ այսօր ես,
 Պատասխանեց մեր աղուէս,

Այսօր պիտի մընայի
 Առանց քեզի անօթի.
 Եւ ցատքելով բըզըքտեց
 Վառեկն ու կուշտ մը լափեց:

Ո՛վ որ չի հնազանդիր
 Կը զբանտ պատիժն իր:

Փ Տ Ա Մ Խ Ա Ղ Ո Ղ Ը

« Ինչո՞ւ Հրանտին հետ կ'ըսես մի խաղար »:

— Հըրանտը, որդեակ, երես ելած է,

Կը վախեմ չըլլայ թէ զքեզ ալ աւրէ:

— Եւ ի՞նչպէս մայրիկ, և ինչո՞ւ համար,

Խեղբըս չի հասնիր:

— Կը հասնի հիմա.

Եկմը ետեէս, բայց քիչ մ'արտորա:

Եւ կ'իջնէ հետ իր փոքրիկ Ռուբենին՝

Որ կը մըրմըռար՝ դէպ իրենց այգին.

Հասունցած կարմրուկ անուշ ողկոյզներ

Փունջ փունջ որթերէն* վար էին կախուէր:

« Ի՞նչ սիրուն երկու ողկոյզներ, մայրիկ,

Նայէ հոս կարծես են երկու քուրիկ,

Հաւսար մեծութեամբ իրարու կըպած,

Բայց մին անձրեւէն հովէն է փրտած,

Եւ կարծեմ թէ պէտք է քաղել իր քոյրն՝

Որ չըլլայ իրեն անցնի քրոջը թոյն.

Որ ըսկըսեր է մըզլոտիլ արդէն:

— Ուրեմըն տեսա՞ր, որդեակ իմ Ռուբէն,

Ի՞նչպէս կ'աւրըւի մարդ չար ընկերէն:

* Ասում:

Ա Ղ Է Կ Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Կ Ը

Կ'ըսէիր հըպարտ տալեան* հոտ չունի:
Եկմը հոտուըտա:

— Քիչ մը կը հոտի:

Մեծցաւ այս վարդին քով երկայն ատեն

Սեփականեր** է վարդին հոտն իրեն:

Ա Ս Տ Ո Ւ Ծ Ո Յ Ա Ն Ո Ւ Կ Ը

« Շուտ ըրէ՛ ներս եկուր, տըղայ,

Մի նըստիր պաղ քարին վըրայ,

Մութը կոխեց, օղն ալ է թաց,

Ի՞նչ կը նայիս վեր սեւեռած*** »:

« Ինձ կ'ըսէիր, մայրիկ, շատ հեղ,
Թէ անունն Աստուծոյ է զըրուած ամէն տեղ:

Արդ կը նայեմ մէջ աստղերուն,
Նայեմ կըրնամ զըտնել զըրուած իր անուն »:

— Հոն է, որդեակ, հոն է անունն Աստուծոյ,
Այլ աչերով պէտք է կարգալ զայն հողոյ:

* Գեղեցիկ ծաղկով՝ ամհոտ ծաղիկ մը:

** Յատկացմել, իրեմը ըմել:

*** Աչքերը լոմկած մայիլ:

ԱՂՕԹՔ ԵՒ ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

Երկու ընկերք պատարազի կ'երթային,
 Եւ երկուքն ալ տասնական փող* ունէին:
 Ուրախ զըւարթ ձեռք ձեռքի տուած խօսէին,
 Այն փողերով արգեօք ի՞նչ բան զընէին:
 Աղքատ մ'ելաւ դիմացնին Երչք ժամին դուռն,
 Երկընցոց ձեռքն, « անօթի եմ, զըթուլի՛ւն »:
 « Եթէ մէկ փող ունենայի
 Ըսաւ Սարգիս, քեզ կու տայի:
 Աստուած օգնէ, մանրուք չունիմ ես այսօր:
 — Ես ալ մանրուք չունիմ, ունիմ բայց խոշոր,
 Ըսաւ Յակոբ, ահաւասիկ »,
 Ու դրաւ աղքատ մարդուն ափիկ
 Իւր գեղեցիկ տասը փողեր:
 Եւ մըտան ինքն և իւր ընկեր
 Յեկեղեցին
 Եւ երկուքն ալ աղօթեցին:
 Աստուած լըսեց Յակոբիկին աղօթքին:
 Չէ բաւական զըրքի մէջէն աղօթել
 Պէտք է նաև տառապեալները** սիրել:
 Եւ անոնց տալ արծաթ՝ պըղինձ երբ պակսի,
 Կըցել*** ձեռներն է լաւ, բանալն՝ աւելի:

* Մէկ փողը հիմգ սամղիմ է, որ է ըսել յիսուական սամղիմ ումէիմ, որ կ'ըմէ 100 փարայ:

** Աղքատ, թշուառ:

*** Չեռնեըը կցիլ աղօթելու համար՝ աղէկ բամ է. իսկ բամալը՝ ողորմութիւն տալու համար՝ աւելի աղէկ է:

ԿԱՐԿԱՆԳԱԿԸ*

Մանուկ խելօք մի տըղայ էր.
 Եւ որպէս զի խելօքնայ դեռ աւելի
 Հայրն էր օր մը զինքը տարեր
 Մի շատ վարպետ ծաղարարի**:
 Մանուկ հազիւ մեծ կարկանդակ մ'էր առեր,
 Մօտենալով պատուհանին
 Նիհար դէմքով տեսաւ երկու մանչուկներ
 Որ տըխրուլթեամբ ներս նայէին:
 « Ի՞նչ երջանիկ է, կ'ըսէր մեծն, ա՛խ, ի՞նչ կեանք,
 Կարկանդակներ... ս՛հ, կը վազէ բերնիս ջրեր.
 Շատ անգամ իմ անօթութեան ժամանակ
 Կըտօր մը հաց ալ չեմ զըտներ:
 Եւ կարկանդակն ի՞նչ է բընաւ չեմ գիտեր:
 Կ'երեւի լաւ է, տես թէ ի՞նչպէս լափեն
 Եւ կըտորիկ մ'ալ չեն ձըգեր:
 Գու կը սիրեն կարկանդակ:
 — Ե՛ս, ս՛հ, կարծեմ թէ կը սիրեմ,
 Գեռ աւելի սերով*** եփածն.
 Բայց մըտքով է որ կը դատեմ,
 Անկէց բընաւ չունիմ կերած:
 Բայց մի անգամ փողոցին մէջ
 Հանդէսէ մը վերջ,
 Օր մը.... ս՛հ... էր իրիկուն մի
 Քիչ մնաց անկէ պիտ' ուտէի »:

Այս խելճերուն այսպէս խօսել լըսելով
 Եթէ զըթած սիրտ և զըթած ձեռք ունիք

* Պողաչա:

** Գայմար:

** Պողաչամը:

Մանուկին տեղ տըղաք շուք ի՞նչ կ'ընէիք:

Մըտիկ ըրաւ նա տխուր դէմքով,
Եւ կարկանդակ ձեռքն ելլելով խանութէն,
Ըսաւ իրենց յուզուած սրբաով ու ձայնով:

« Առէք, ձեզի կու տամ, տըղաք,
Կէսը մէկիդ, կէսը միւսիդ,
Կերէք տաք տաք »:

Դ Օ Դ Օ Շ Ը

« Եկ՛ւ՛ր, Պետրոս, շուտ եկուր տես,
Տըգեղ դօրօշ մ'ածուխի պէս.

Կ'ըսէր Պօղոս Պետրոսիկին,

Եկուր սպաննենք սա դարչելին »:

Պօղոսն առաւ մի դաւաղան, եղբայրը քար,
Եւ վազեցին տանջել դօրօշն անզըթաբար:
Նոյն ատեն սայլ մը քաշելով էջ մ'ետեէն
Մազ մի մընաց պիտի կսխէր դսրտին վըզէն,

Կանգ առաւ

Շեղեցաւ,

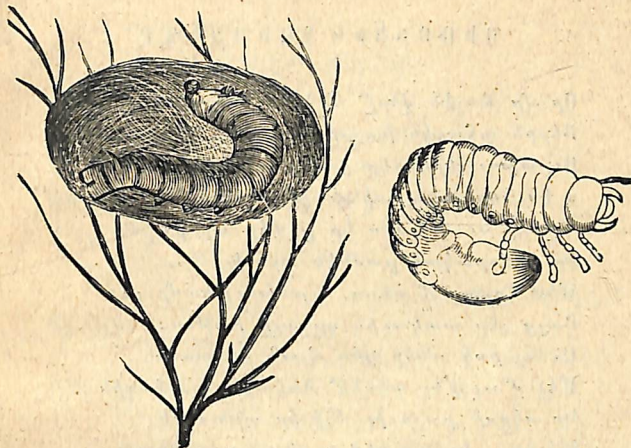
Որ չըսպաննէ խեղճ կենդանին:

Պօղոսն ըսաւ Պետրոսիկին՝

Որ արդէն էր ձըգած իր քար.

« Ո՛հ, ի՞նչ կ'ընենք, մենք, սվ եղբայր,

Ե՛լք մեզմէ նըւաղ է չար »:

Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ Ե Ի Շ Ե Ր Ա Մ

« Թիթեռնիկին բիւր երանի

Որ օդին մէջ ազատ թըռչի:

Կ'ըսէր զըպրոցէն ձանձրացած մի տղայ,

Գըրեւ, կարգաւ միշտ՝ հանգիստ վերջ չի կայ:

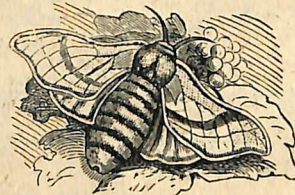
Այս է իմին բախտ, բանտարկեալ թըռուառ »:

Եւ առ շերամն՝ իւր ուղղելով բարբառ

Ըսաւ. « Ի՞նչպէս դու քեզ բանտ կը հիւսես:

— Խնդութեամբ, միջատն ըսաւ, կը հիւսեմ

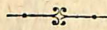
Վասըն՝ զի անկէց թիթեռնիկ կ'ելեմ »:

ՈՒՌՈՒՅԻԿ ԶՈՒԱԶԵՂԸ*

Օր մը հաշէն վերջ՝ մէջ մի մեծ պնակի
 Բերին ահագին խոշոր ձուակեղ մի:
 Ուրախութենէն կը ցատքէր Մանուկ.
 « Քուներնիս պիտի փախցնէ այս թըմբուկ », **
 Կ'ըսէր ու կարծես կը լափէր աչօք:
 Իր սովորական բաժնէն աւելի
 Մեծ կըտոր մ'առաւ ուրախութեամբ լի:
 Բայց չէր տակաւին զըգալը խոթեր,
 Եւ ոչ իսկ անոր դեռ համն էր առեր,
 Մէյ մ'ալ ի՞նչ տեսնէ՝ ձուակեղն ահագին
 Կը սկըսի քաշուիլ մէջ իր պընակին.
 Կ'էյնայ, կը տափկի ու կը պըզտիկնայ:
 Եւ ահա Մանուկը կը բարկանայ,
 Կը նետէ իրեն զըգալը մէկդի,
 Եւ ձըւակեղին ծուռ ծուռ կը նայի:
 Ըսաւ մամն իրեն. « Ի՞նչ ունիս, Մանուկ,
 Քեզի տըրուածէն դո՛հ չես, իմ ձագուկ »:
 Մանուկ տըխրութեամբ տըւաւ պատասխան.
 « Ձըւակեղն ինքզինքը կ'ուտէ միայն »:

— Որդեակ, երևոյթն*** է միշտ խաբուսիկ****
 Դու չէիր տեսեր ձուակեղն ուռուցիկ:
 Միշտ կ'ըսեն. Մեծ է, երբ բան մ'ուռած է,
 Ուռեցն երբ անցնի կը տեսնես օդ է »:

* Հակիթի ճերմկուցով, սերով և շաքարով եփուած ծըւակեղ:
 ** Տափուկ: *** Դրսէն երևցածը: **** Խաբող, խաբէալ կամ:

Հ Ա Յ Ր Մ Ե Ր Ը

« Աղօթք ըսելու ատեն չեն կենար,
 Ուշադրութիւն դեր, ետև մի մընար.
 Ըսկըսինք մէկտեղ Հայր մեր երկնաւոր
 Տուր մեզ:

— Տուր մեզ...

— ԶՀացն հանապազօր*

ԶՀացն....

— Ինչո՞ւ համար կը կենաս նորէն,

Ի՞նչ կը մըռմըռաս ցած քըթիդ տակէն

Զոր չեմ հասկընար:

— Պատճառն ըսեմ, մայր:

Որովհետև խիստ չորուկ է մեր հաց,

Բարի Աստուծոյն կ'աղօթէի ցած՝

Որ միշտ հացին հետ քիչ մ'ալ կարագ** տար:

Ա Ն Պ Ա Տ Ե Հ Ա Մ Օ Թ Ը

Աղքատ մ'էր ձեռքն երկընցուցեր:
 Փող մը տալու համար Յակոբ կը մօտենայ,
 Բայց համբուն մէջ յանկարծակի կը կենայ,
 Եւ կը ձըգէ փողն իր զըրպան.
 « Ինչո՞ւ կեցար, ըսաւ իր հայրն, ինչո՞ւ սըխալ
 Առ կարօտեալն ըրիբ քայլ,
 Եւ պահեցիր քու ըստակ »:

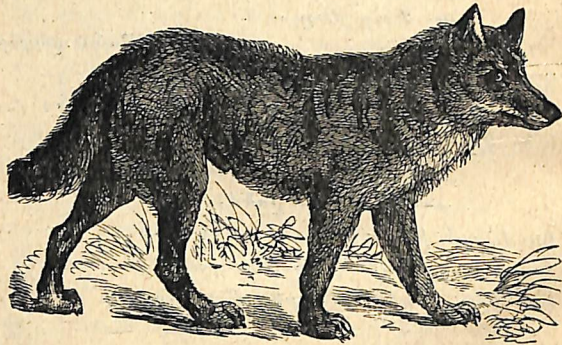
— Հայրիկ, ինձի կը նայէին՝ ամըջցայ:

— Անսիրտ անգութ երևնալէ չամըջցա՞ր,
 Դըժբաղդ մարդուն քովէն դնալով անըզայ,

* Ամէն օրուամ: ** Թէրէ եաղը:

Եւ չըտալով ողորմութիւնն՝ որ յուսար :
Ըրած բարին ցըցնելը լաւ բան մը չէ,
Ամբջնալն ալ բարի ըլլալ՝ լաւ բան չէ :

Նա որ բարի բան մ'ընելու կ'ամբջնայ,
Նա չարեաց մէջ անվախ կ'իյնայ ու կ'ելայ :

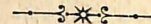
Գ Ա Ռ Ն Ո Ւ Կ Ը Ե Ի Գ Ա Յ Լ Ը

Ջուր կը խըմէր մի առուակէ գառնուկ մ'հեզ.
Գայլ մը եկաւ ըսաւ. « Ջուրս ինչ կ'աղտոտես,
Ըղբեզ պէտք է որ ես ուտեմ » :
Հըրեշտակի ձայնով մ'ըսաւ գառնուկն հեզ.
« Ներէ, պարսն գայլ, մի ըլլար իմ դէմ չար,
Ես աւելի հեռուն կ'երթամ կը խըմեմ » :
« Ե՞ս չար, ուրեմն ես չա՞ր եմ քո կարծիքով :
Կը ներէի քեզի խըմել,
Բայց պէտք ես դուն, պէտք ես քաւել
Այս նախատինքը արիւնով :
Ճար չիկայ, պէտք է որ մեռնիս » :

« Զէ տակաւին », լըսուեցաւ ձայն մ'հեռուէն,
Որսորդ մ'էր այն որ անցնելով նոյն տեղէն,
Եւ տեսնելով այն գայլ դաժան
Որ կը վազէր գառին վըրան,
Պարպեց հրացանն՝ անոր գըլուկը ծակեց,
Ազատեցաւ գառնուկն, հոգին նա փըչեց :
Գառնուկը ունին իրաւունք,
Միշտ անիրաւ են գայլունք :

Մ Ե Ծ Ը Լ Լ Ա Լ

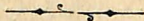
Հայր մ'իր որդւոց ապագային վրայ կը խօսէր.
« Ըսէք ինծի ինչ որ կ'ուզէք դուք որ մ'ըլլալ :
Նայինք Պօղոս դու նախ » : Պօղոս քաջ տըղայ մ'էր,
Եւ օդայ մէջ իր փայտէ սուրը շարժելով
« Հայր, ես զինուոր տի'լլամ » ըսաւ բարձր ձայնով :
Մըկըրտիչն որ երկու աթոռ մէկտեղ տանէր,
Ծանըր դէմքով մ'ըսաւ տի'լլամ ես կառավար :
— Իսկ դո՞ւ Սարգիս » : Եւ Սարգիսիկը վազելով
« Նոյն բանն է ինձ համար, միայն թէ մեծնամ, հայր » :
— Ապրի՛ս, դու շատ լաւ խօսեցար,
Յուսամ մեծնաս պիտի, ըսաւ :
Երկու եղբարք կը խընդային, աւելցուց հայրն.
« Պէտք է որ դու զինուորս և դու քաջ կառավար,
Ապագային մէջ ինչ տեսակ բախտի հասնիք,
Ըլլաք մեծ՝ ո՛չ հասակով
Այլ մեծ մըտքով ու սըրտով :

Տ Ղ Ա Ն Ե Ի Ճ Ա Ն Ճ Ը

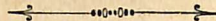
Մարկոս կը փեթթէր ճանճի մը թևեր,
Տեսաւ մայրն ու 'սաւ. « Ի՞նչ կ'ընես, ծօ՛ չար,
Կ'ուզէիր որ մէկն այդպէս քեզ նեղէր.
— Չեմ նեղեր ես մայր. նա բան մը չըզգար
Ամենեին ճիչ մը բերնէն չելլար:
— Արդ կը կարծես, չար, թէ լաւ բան կ'ընես:
Անցեալ օր ինչո՞ւ դուն չէիր ճըչար
Երբ անկողնիդ մէջ ջերմն ըզքեզ նեղէր»:
— Ճիչն իմին շըրթանց վըրայ կը մընար.
Չէի կըրնար ես ճըչալ, բայց լըռիկ
Կը համբերէի, էի շատ տըկար»:
— Տըկար. տես ուրեմն, այս ճանճը քեզմէ
Է հազար անգամ աւելի տըկար,
Խեղճը կը կըրէ, ճըչալ չի կըրնար:
Բայց նայէ թէ ինչպէս կը բարախէ »:

ԹՇՈՒԱՌ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔԸ

Խեղճ մարդ մ'աղքատ, աւանդ, ինչպէս կան շատեր,
Թըշուառ, ճեր, որբ, անբարեկամ և անյարկ,
Որ հազիւ մի քար ունէր իւր գըլխուն տակ,
Ամբողջ իր օր աղօթելով կ'անցընէր:
Վերէն վար զինքը չափելով մարդուն մէկ,
« Քու բերնէդ ինչ հառաչանքներ
Պէտք են ելլել, ո՞վ դըժբաղդ հէք,
Առ Աստուած՝ որ քեզ համար բնաւ բան չընէր »:
Պատասխանեց ճերն. « Իւր պարգևքն անթիւ են,
Աստուծմէ բան չեմ ուզեր զինքը կ'օրհնեմ:
Ամբողջ բնութեան գեղեցիկութիւնը վայլեմ.
Կըրնայի կոյր ըլլալ, թըռչնոց երգ լըսեմ:
Ունիմ ոսկի երազներ որ յիս կ'երգեն,
Որպէս զի բան մը չի մոռնամ,
Աստուած թողու ինձ բարեկամ
Իմին սիրուն
Աղուոր շուն »:

Թէ մարդ օրհնէ զԱստուած անթիւ շնորհացն համար
Ստուերաց վըրայ դանգատելու ատեն չըլլար:

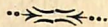

Գ Ե Տ Ն Ե Ն Ձ Ա Յ Ն Մ Ը

Շիրմի մը մօտ կու լար մի մայր:
 Լըսուեցաւ ձայն մ'յանկարծ գետնէն.
 « Մի լար այնչափ, մի, բարի մայր,
 Թէ ոչ նընջել որոցիս մէջ չեմ կըրնար »:
 Փըպտեցաւ նա. « Ի՞նչ, կը տեսնեն գետնէն զիս,
 որդեակ սիրուն, սուգ իմ սըրտիս:
 — Ո՛վ մայր, ի մէջ իմ ղազազիս
 Գու մի ժըպիտ
 Հազար վարդեր կը բուսցընէ գեղափըթիթ »:

Բ Ա Ր Ի Ն

Երեք տըղայք ի դաստուն կ'երթային:
 « Եթէ աղէկ աշխատիմ, հայրս՝ ըսաւ մին՝
 Ինձ մի ոսկի խոստացաւ:
 — Պիտ՝ աշխատիմ երկրորդն ըսաւ,
 Որպէս զի զիս գըրկէ մայրն իմ »:
 Գալով վերջնոյն՝ հառաչեց. « Մէկը չունիմ,
 Ոչ հայր ոչ մայր, վասըն զի ես որբիկ մ'եմ.
 Մակայն ես ալ 'տի ջանամ որ լաւ ընեմ:
 Բարին պէտք է ընել՝ զի է ինք բարի »:

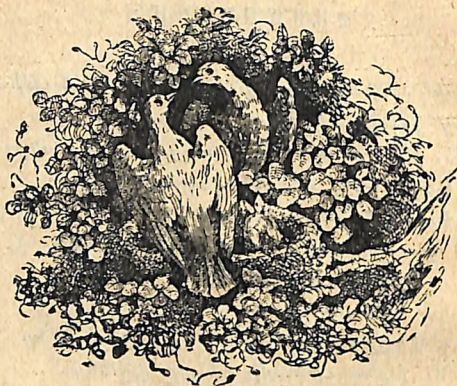

Ձ Ա Ր Մ Ա Յ Ո Ւ Մ Ն

Փոքրիկն Անտոն լըսելով զայս պատմութիւն,
 Գոչեց յուզուած ձայնով՝ աչքերը լեցուն.
 « Ա՛հ, ի՞նչ բարի է այդ տըղան, ի՞նչ սիրուն.
 Բարի ընել առանց վարձքի
 Իրաւ վարձքի է արժանի.
 Այս օրուընէ ես ալ առանց մէկ բանի
 Պիտի սորվիմ
 Գասերն իմ »:
 « Ապրիս, որդեակ, մայրն իւր գոչեց
 Ու խընդութեամբ զինքը գըրկեց.
 Պիտի նմանիս որդեակ իմ այս բարի տըղուն
 Ձի սիրեցիր գեղեցկութիւնն անոր հոգւոյն »:

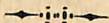
Մարդ երբ յուզուի, ըսել է մօտ բարւոյն,
 Չարմացումէն ետքը կու գայ լաւութիւն:

Ա Ղ Ա Ի Ն Ի Ն

Ի՞նչ կը տեսնեմ, իմ սիրուն աղաւնին,
 Ի՞նչ են այդ փետուրք որք կուրծքէդ թափին,
 Գո՞ւ զանոնք փեթթես, դո՞ւ ծոցըդ պատռես,
 Մեղք ես, մի՛ ըներ, քեզ կը վընասես:
 — Այս ցաւ ինծի բնաւ վընաս մը չի տար,
 Եւ կ'ուզե՞ս ըսեմ թէ ինչո՞ւ համար:
 Վասըն՞ զի մայր եմ:
 Այս փետրիկներով անկողին շինեմ,
 Քաղցրիկ քընքուշ բոյն
 Իմ ձագուկներուն:
 Մտածել ըսկըսաւ ինքնիրեն տըզան.
 « Ես ալ մի մայրիկ ունիմ սիրական,
 Որ ինծի կուտայ սըրտին ու հոգւոյն
 Ամէն բաներ լաւագոյն »:

Ա Ն Պ Ա Տ Շ Ա Ճ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Մ Ը

« Պօղոսիկ, կարծեմ թէ քուն կ'ըլլաս դուն,
 Քընանալու տեղ չէ եկեղեցին,
 Եկուր երթանք տուն »:

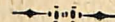
— Մայրիկ, հինգ անգամ աղօթքըս ըրի,
 Կը վախեմ գուցէ Աստուած ձանձրանայ:
 Չեմ գիտեր իրեն հաճոյ կ'անցնի՞ մի
 Մէկ առակ իրեն զըրուցել հիմայ:

— Չէ, որդեակ, ըսաւ մայրը ժրպտելով,
 Այդ բոլորովին է անպատշաճ բան,
 Կըրնանք մենք գիմել առ Աստուած միայն
 Աղօթքով և ս'չ թէ ուրիշ բանով:

Մ Ա Ն Կ Ա Կ Ա Ն Ա Ս Տ Ո Ի Ա Ս Բ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

« Ի՞նչպէս Աստուած կըրնայ ամէն տեղ ըլլալ,
 Կ'ըսէր Պօղոս, զի չենք կարող զինք տեսնալ:
 — Ես, լաւ գիտեմ ըսաւ Յոնիկ, է այնպէս
 Ինչպէս եթէ մի գաւաթիկ ջուր առնես
 Ու մէջը մի կըտոր շաքար հալեցնես »:

Փոքրիկ տըզու մ'համար կարծեմ թէ գէշ չէ:
 Հազիւ թէ տալ կարող է
 Իմաստուն մ'իսկ ատոր նըման
 Մի պատասխան:

Ի Ն Չ ՈՒ Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Մի երթար է բակ, կը լըսեն Գրեգոր:

— Բայց, հայր, չանձրևեր:

— Թո՛ղ ըլլայ, կեցեր:

— Բայց ինչո՞ւ:

— Անոր...

— Բայց, հայր...

— Գնա՛, կորսուէ՛:

Լաւ մը սառեր էր գետինն ու քարեր:

Հազիւ թէ Գրեգոր մի քայլ էր ըրեր.

Սահեցաւ ինկաւ ու լալով դարձաւ:

Թէ բան մ'արգիլէ հայրդ, հրաման կամ տայ,

Բարւոյդ համար է՝ հնազանդէ տըղայ,

Առանց հարցնելու թէ ինչու համար...

— Քեզի համար:

Մ Ե Յ Մ Ա Յ Ր

Մեծ մայր, ինչո՞ւ համար մազերդ են հերմակ:

— Տարիներուն ձիւնն է, ձըմեռն է որդեակ:

— Մեծ մայր. ուսկի՞ց են հակատիդ խորշոմներ:

— Վիշառ փորեց բոլոր այս չոր ակօսներ:

— Մեծ մայր, ո՞վ է որ կը շարժէ դուրսդ այսպէս:

— Հով մը որ դայ յերկնից, ես հոս չեմ այլ ևս:

— Ինչո՞ւ աչքիդ չորս կողմ սեցեր է, մեծ մայր:

— Է թափելէն դառն արցունքներ անհամար:

— Ինչո՞ւ ծըռած քալես հակատդ է գետին:

— Զի լաւ տեսնեմ հողն ուր ոսկերքս պիտ' հանդէին:

— Սիրելի մայր, չըրթունքներդ ի՞նչ մըրմընջեն

Միշտ՝ նոյն իսկ երբ ըզքեզ գըրկեմ: — Կ'աղօթեն:

3569

8367000

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0007948

